

Lena Blomquist, **Rätt roligt**. Jure Förlag AB, Stockholm 2003, 139 s.

Den 28 april 1978 utfärdade Statsrådet i Helsingfors, efter föredragning av jord- och skogsbruksminister Virolainen och med stöd av 2 § lagen om begränsning av kläckning av hönsägg, ett i återgiven del så lydande beslut:

Under den senare hälften av år 1978 får maskinell kläckning av kycklingar bedrivas högst i sådan utsträckning, att antalet kycklingar som kläcks vid kläckeriet inklusive antalet kycklingar som även under den förra hälften av sagda år inom ramen för de vid kläckeriet gällande kläckningsbegränsningarna kläcktes vid detsamma, motsvarar 70 procent av antalet kycklingar som under år 1976 kläcktes vid kläckeriet. Har under år 1976 högst 143 000 kycklingar kläckts, får dock, med avvikelse från vad ovan stadgats, under den senare hälften av år 1978 kläckning bedrivas i sådan utsträckning, att antalet kycklingar som kläcks, inklusive antalet kycklingar som även under den förra hälften av sagda år inom ramen för de vid kläckeriet gällande kläckningsbegränsningarna kläcktes vid detsamma, motsvarar antalet kläckta kycklingar under år 1976, dock icke i sådan utsträckning, att antalet kycklingar som kläcks överstiger 100 000.

Ett annat exempel på oavsiktlig komik i författningstext finns i 10 § i den nyligen upphävda men övergångsvis ännu gällande terrängtrafikkungörelsen (1972:603). Där nöjde sig regeringen inte med att föreskriva att terrängvagn skall vara utrustad med såväl vindrutetorkare som vindrutespolare utan kompletterade bestämmelsen med den förklarande upplysningen att torkare och spolare inte är obligatorisk utrustning på fordon som saknar vindruta.

Medvetet utformade lustigheter i juridisk text brukar ha svårt att nå upp till samma underhållningsnivå som de mer aningslöst hopkomna. För att avsiktlig humor i exempelvis en dom inte skall falla platt till marken måste en viss finess iakttagas, såsom skedde i hyresnämndens i Stockholm utläggning år 1979 i frågan huruvida men för hyresgästen i jordabalkens mening hade uppkommit på grund av att hyresvärden låtit insätta ett badkar på ett icke godtagbart sätt:

Risk föreligger, att badkarets ena yttre ben halkar ned på golvet om badkaret flyttas några centimeter från väggen. Badkaret vickar vid tryck ovanför det ben, som uppallats med lösa träbitar. Eftersom den understa av dessa bitar ligger i vatten och träet inte är impregnerat, kommer den att ruttna, vilket gör, att badkarets instabilitet blir större med tiden. Vetskapen om risken beträffande det ena benet och vickandet beträffande det andra benet är ägnad att framför allt under duschande inge den, som nyttjar badkaret, en känsla av osäkerhet. Detta är att anse som men i nyttjanderätten.

Även riksdagsman Gunnar Biörck i Värmdö kunde konsten att använda stilbrytning som metod att uppnå åsyftad verkan, som här i en kammardebatt:

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1985/86:2 och min egen erfarenhet visar med full evidens att grunderna för avgiftsberäkning och dito betalning inom socialförsäkringssystemet i många avseenden är rena snurren.

Ibland kan det vara svårt att avgöra om ett stilgrepp är använt i avsikt att förnöja läsaren eller inte. Eller hur bör man tolka avfattningen av följande exempel från en promemoria upprättad år 1983 vid Säffle polisdistrikt (upprinnelsen var att

en person hade omhändertagits efter att ha förolämpat en polis med tillmälet grishuvud)?

Inne i cellen föörenade sedan mannen på ett sådant sätt, att den boning, där de djur, vid vars huvud polisassistent K liknades, kan anses vara mycket välstädd.

Däremot står det fullkomligt klart att Lena Blomquists bok *Rätt roligt* är trivsamt läsning, de här återgivna lustigheterna förutan. Boken innehåller ett imponerande antal med avseende på språk och innehåll komiska eller i varje fall märkliga exempel, till övervägande del hämtade från domstolsvärlden. Anrättningen kryddas med författningstext, uttalanden av JO och JK samt en och annan polisrapport. Sammanställningen är ett välkommet komplement till rådmän Eskil Hinns båda böcker i samma genre 1996 och 1997 med titeln *(i) Rättvisans vågskålar – kuriositeter och roligheter i lagens namn*. Redan i det legendariska hovrättsrådet Gunnar Ljunges bok *Rättens tjänare och ögontjänare* från år 1967 förekommer ett antal anekdoter från rättslivets område, men det är först med Hinns och Blomquists arbeten som en mer systematisk genomgång av detta rika fält har påbörjats. Som naturligt är med pionjärarbeten av detta slag förekommer åtskilliga doubléer, eftersom Hinn och Blomquist till viss del har varit hänvisade till samma grundmaterial av kända domar, varav den utan jämförelse mest bekanta torde vara häradshövding Fredrik Rekkes frikännande dom år 1965 för ofredande, i vilken bland annat som en föregiven sakupplysning förklaras att Kiruna AIF efter en hemmamatch mot Bodens BK ”hemförde en lysande seger med icke mindre än 19-0”. Uppsala tingsrätts dom rörande grisen i biljardrummet, husbilsdomen från Ronneby tingsrätt och Varbergs tingsrätts beslut, vari verbet skita böjdes i konjunktiv, hör också till denna kanon av beryktade avgöranden som båda författarna begagnat sig av.

Två domar på rimmad meter vilka återges i både Hinns och Blomquists böcker är i anmälarens tycke inte påfallande roliga, däremot vittnar de om ett mindre väl utvecklat omdöme från domstolarnas sida. Måttligt festligt är likaledes det skriftliga svar som en tingsrättslagman gav på en förfrågan från Domstolsverket om vilka ”andra jämställdhetsåtgärder” som planerades vid domstolen:

Domsagochefen har ifrågasatt att avlägsna de könsdiskriminerande beteckningarna utanpå dörarna till toaletterna. Förslaget har ännu inte godtagits av personalen, men bearbetning pågår.

Att tingsrättens omfångsrika yttrande i sin helhet likväl har fått komma med i Blomquists bok kan försvaras med att där ingår sådana kommentarer som att det av staten bedrivna jämställdhetsarbetet är ”[e]nfaldigt och till stor del stridande mot regeringsformen”.

Lena Blomquists ambition har ingalunda varit begränsad till att återge kuriösa händelser från rättsväsendets område. En ansenligt del av textutrymmet används till att för den icke invigde läsaren beskriva domstolsorganisationen, målens och ärendenas hantering och olika befattningshavares funktioner samt till att ge historiska tillbakablickar. Boken avslutas med en utläggning om det allmänna rätts-

medvetandet, där författarens slutsats blir att talet om bristande förtroende för domstolarna är överdrivet. Avsnittet är intressant men någon naturlig koppling mellan framställningen i denna del och bokens innehåll i övrigt är svår att finna. Över huvud taget hade nog mer rättvisa kunnat göras åt bokens titel om de ganska omfattande introduktionerna hade kortats ner något till förmån för ännu fler exempel på märkligheter i den juridiska prosan. Sådana finns nämligen i rätt mått och skulle ha kunnat hämtas inte minst från den buskvegetation som frodas kring vad som vid domstolarna brukar kallas personalia i brottmål. Eller vad sägs om följande konklusion i en till Bodens tingsrätt år 1972 ingiven personundersökning:

H som är 70 år men verkar aktiv ändå, synes nog behöva en viss tillsyn, då med tanke på hans sätt att alltid vara skrytsam samt som framkommit i utredningen talat om visst sprängämne som finns i bostaden. Vid tel.samtal med L framkom även att viss trafik av bilar och annat fordon förekommer till H:s bostad. I anledning av vad som i utredningen har framkommit så föreslår personundersökaren att skyddstillsyn vore lämplig påföljd.

Ett avsnitt i boken är benämnt ”Emblem för domstolarna” och återger ett ironiskt brev som två domare vid Stockholms tingsrätt tillställde Domstolsverkets generaldirektör sedan denne inför verkets tioårsjubileum på 1980-talet låtit ta fram och för spridning anbefalla en mönsterskyddad nål, avsedd att bäras av landets domarpersonal som en symbol för domaryrket. Det framgår inte av boken men är likväl värt att nämnas, att en liknande händelse kort tid härefter ägde rum i Grönköping, varom på sin tid kunde läsas i stadens veckoblad under rubriken ”Pinsamt nålsting mot borgmästare!”.

En säregen berättelse i Lena Blomquists bok handlar om en anonymiserad ”småstadsadvokat” som vid en huvudförhandling i Högsta domstolen blev så konsternerad att han glömde ge in sin kostnadsräkning. Han fann sig därför nödgad att ansöka om resning ”extra ordinem” men tillskrev dessförinnan ett av justitieråden med begäran om ett personligt sammanträffande. Småningom kom advokaten till insikt om att han även borde försöka få tillfälle att lägga fram sina synpunkter för en av Högsta domstolens kvinnliga ledamöter. Till henne skrev han bland annat följande:

[Det] skulle vara en stor fördel för alla parter om Ni kommer med till [Småstad]. Att ni dessutom skulle skänka kvinnlig charm och fågring åt den i mitt brev till justitierådet [Y] omnämnda middagen, torde blott vara att konstatera ostridiga fakta. Visserligen måste ni sova i samma säng som justitierådet [Y], men jag lovar vid allt vad heligt och dyrt är att inte säga ett ord till Eder make. - - Kopia av mitt brev till justitierådet [Y] bifogas.

Frågan är emellertid om inte det allra dråpligaste – och tursamt nog också det längsta – avsnittet i boken är ett som innehåller glimtar ur ett personalblad för Nedre justitierevisionen, en myndighet som formellt upphörde år 1972, då den omvandlades till Högsta domstolens kansli. Bladet innehåller bland annat sanslösa parodier på föredragningsteknik och domskrivande i Högsta domstolen vid slutet av 1940-talet. Ett fingerat rättsfallsreferat med reciten ”Fråga, huruvida

resning må beviljas i ett år 1125 avdömt mål om äkta börd. Tillika fråga om jäv mot fastar¹.” avslutas på följande vis:

Av den genealogiska undersökningen, vilken företeddes av Klossenfeldt, framgick, att ätten Tre Klossar, som officiellt utlocknat genom ryttmästaren Sten Sturesson Tre Klossars död i slaget vid Poltava, var befreundad med samtliga å svenska riddarhuset introducerade ätter med undantag av ätterna Ramel och Wijnbladh.

Resningsansökan föredrogs den 16 oktober 1946 i H.D., varvid förordnades, att medlemmar av de ätter, vilka sålunda voro befreundade med ätten Tre Klossar, skulle höras över ansökningen.

Ansökningen föredrogs ånyo den 12 mars 1947, varvid H.D. (Just.R:n A, B, C, D och E) biföll ansökningen.

Fråga väcktes härefter om målets återförvisning.

Just.R. E med vilken Just.R. B instämde, yttrade:

”Jag finner vidare utredning i målet erforderlig, och då denna utredning lämpligen bör förbringas vid underrätt, prövar jag lagligt att, med andanröjande av tingets dom, visa målet åter till tinget. Då emellertid tinget numera upphört och efterträts av häradsrätten i Skarabygdens domsaga, förordnar jag, att målet skall upptas av nämnda häradsrätt.”

H.D:s övriga ledamöter funno återförvisning ej böra äga rum.

Då målet härefter företogs till avgörande, prövade H.D. (Just.R:n A, B, C och E), som lämnade Klossenfeldts jävsinvändning utan avseende, rättvist fastställa tingets dom.

Just.R. D yttrade:

Enär även om fastrarna rätteligen varit mostrar detta förhållande icke i och för sig är av beskaffenhet att förringa trovärdigheten av deras utsaga, instämmer jag i det slut, vartill H.D:s majoritet kommit i målet.”

K.M:s dom utfärdades den 8 april 1947.

Apropå återförvisning må det vara anmälaren tillåtet att avslutningsvis återge följande underbara avsnitt i advokaten och författaren Fritiof Nilsson Piratens novell Mannen som blev ensam (ingående i samlingen Historier från Färs 1942). Mer roande än så lär inte verksamheten vid de svenska domstolarna kunna beskrivas.

Ingen annan rättsak kan antaga så storartade proportioner som en ägotvist. När saken blötts och stötts vid många häradsting går den till hovrätten som plötsligt finner sig överhopad av inlagor, fastebrev, urminnes vittnesmål, sköra skifteshandlingar, gulnade domar och utlåtanden, ägogradingar långa som logaritmtabeller, oläsliga rågångsförteckningar och urblekta kartor där ingen kan se vad som är land och vad som är vatten. Redan doften av de gamla handlingarna är sömngivande. När hovrätten efter en rundlig sömn (som räknas i år och inte i månader) vaknar till upptäcker den att saken för länge sedan borde ha återförvisats till häradsrätten. Det sker nu i en hast. Återförvisning är ett institut som den onde ingivit juristerna. På nytt börjar man gräva i arkiven och på nytt rullas akterna upp vid ting efter ting, på nytt får parterna andra, yrka, påstå, göra gällande, invända, bestrida, tillvita. Nu är också rätta tiden att starta ett sidogräl varpå huvudsaken till allmän lättnad förklaras vilande. Men var tröst: vad som vilar är icke dött, det sover, det kan väckas igen och hållas vaket i en vacker följd av år. En ägotvist kan bli ett livsverk för en part som har den sublimala uppfattningen av det juridiskt rätta såsom något i sig självt upphöjt och vördnadsvärt.

Olle Abrahamsson

¹ Ett slags solennitetsvittnen, nödvändiga för att en rättshandling skulle anses giltig.